

WYTYCZNE DLA NAUCZYCIELI

Jak zauważyć i zwalczać dezinformację

OSTATNIA AKTUALIZACJA: 28-01-2021

Dla tych z nas, którzy dorastali w XX wieku, zanurzenie się w erze informacji cyfrowej było decydującym doświadczeniem społecznym, kulturowym i politycznym. Dla młodych ludzi, którzy dziś dorastają, wyzwania i szanse pojawiające się w następnym rozdziale naszej historii będą nie mniej inspirujące i trudne. Nie wiemy, co przyniesie przyszłość, ale możemy wyposażyć młodych ludzi w narzędzia potrzebne im do poruszania się w obecnym świecie bez względu na to, co się wydarzy.

Jedną z różnic pomiędzy światem, który odziedziczyli dzisiejsi uczniowie, a światem, w którym żyło pokolenie ich rodziców, jest dostępność informacji. W społeczeństwach demokratycznych, taka otwartość jest ogromną wartością. Widzieliśmy jednak również, że może być ona niewłaściwie wykorzystana i zagrożona przez niezamierzone rozpowszechnianie wprowadzających w błąd informacji lub nawet celowo zaplanowaną dezinformację. Nauczenie młodych ludzi, w jaki sposób poruszać się wśród możliwości i zagrożeń związanych z tym stale zmieniającym się krajobrazem informacyjnym pozostaje obecnie jednym z największych wyzwań związanych z wychowywaniem i edukacją dzieci.

Podręcznik ten ma na celu dostarczenie nauczycielom szkół średnich zasobów do rozpoczęcia dyskusji ze swoimi uczniami na temat zagrożeń związanych z dezinformacją. Są wśród nich kwestie związane ze zdrowiem publicznym, demokracją oraz normami kulturowymi i prawnymi leżącymi u podstaw naszych społeczeństw. Nie ma absolutnych odpowiedzi na pytania, które nieuchronnie pojawiają się, gdy głębiej zastanawiamy się nad tym, jak rozpoznać prawdę i fałsz. Niemniej jednak to właśnie zdolność młodych ludzi do negocjowania dwuznaczności i dokonywania osądu za pomocą krytycznego myślenia musimy wspierać.

Mając to na uwadze, w tym zbiorze lekcji nie zawarliśmy gotowych recept ani aksjomatów. Proponowane materiały mają raczej zainspirować do dyskusji. Dzięki debacie i wymianie uczniowie będą mieli okazję eksperymentować, odkrywając wieloaspektowy charakter informacji, zarówno indywidualnie, jak i w ramach dyskusji z rówieśnikami. Są to kluczowe umiejętności, niezbędne odpowiedzialnym obywatelom umiejącym poruszać się w internecie i w szerszej pojętym społeczeństwie. Uczniowie poznają zatem takie postacie, jak Machiavelli czy papież Urban II, jak również współczesne teorie spiskowe, np. QAnon. Opierając się zarówno na historii, jak i na bieżących wydarzeniach, studia przypadków pomogą młodym ludziom rozpoznać dezinformację w otaczającym ich świecie, a jednocześnie zrozumieć ją w szerszym kontekście – jako zjawisko posiadające historyczne precedensy i analogie. Mamy nadzieję, że pomoże to nastolatkom rozwijać ich zasoby intelektualne i osobiste, aby zwalczać dezinformację w swoim dorosłym życiu.

Edukatorzy są kluczowym elementem tej dyskusji. W związku z otrzymywanymi od społeczności nauczycielskiej prośbami o dostarczenie materiałów na temat dezinformacji przedstawiamy nasze propozycje. Mamy nadzieję, że okażą się one cennym wkładem w szerszą dyskusję na temat edukacji o dezinformacji. Metodologia opiera się na naszym doświadczeniu w badaniu dezinformacji i informacji wprowadzających w błąd skierowanych przeciwko Unii Europejskiej oraz reagowania na nie. Podobnie jak uczniowie, do których skierowane są te materiały, my też staramy się zawsze uczyć i udoskonalać nasze podejście. Dlatego będziemy wdzięczni za wszelkie uwagi.

Skontaktuj się z nami:
COMM-DISINFORMATION-TEAM@ec.europa.eu

Podręcznik ma na celu zapoznanie młodzieży ze zjawiskiem dezinformacji – przekazuje informacje o związanych z nią zagrożeniach, wyjaśnia, w jaki sposób uczniowie mogą zdobyć większą wiedzę na temat dezinformacji i ochrony przed nią, a także stwarza okazję do przyjrzenia się bardziej szczegółowo konkretnym przykładom. Dostęp do podręcznika jest otwarty i może z niego swobodnie korzystać każda placówka edukacyjna. Główną grupą docelową jest młodzież w wieku od 15 do 18 lat, ale podręcznik można zmodyfikować i dostosować do potrzeb każdej grupy wiekowej.

Jak z niego korzystać?

Podręcznik zaprojektowano jako materiał na **jedną albo dwie lekcje** dla którejkolwiek z **klas szkoły średniej**.

Prezentacja w programie PowerPoint zawiera linki do kilku filmów na YouTube. Jeden albo dwa z tych filmów powinny wystarczyć do przekazania głównych punktów podczas jednej lekcji – jeżeli jest czas, albo materiał ma zostać rozłożony na kilka lekcji, można wykorzystać pozostałe filmy. Kwestię tego, które filmy są najbardziej odpowiednie dla danej klasy i będą stanowiły punkt wyjścia do najciekawszych dyskusji, pozostawiamy do decyzji nauczycieli.

Zalecane formy aktywności obejmują m.in.:

Rodzaj aktywności	Minimalny czas	Sugerowane materiały
Rozumienie dezinformacji (slajdy 5–24)	45 minut	Prezentacja w programie PowerPoint, transkrypcje filmów, interaktywna dyskusja
Praca w grupach (maksymalnie 5–6 osób) (slajd 25)	15-25 minut	Analizy przykładów (prezentacja w programie PowerPoint jako materiał referencyjny)
Przedstawienie prezentacji przez grupy i dyskusja (slajd 25)	25 minut na każdą grupę	Analizy przykładów
Podsumowanie i wskazówki dotyczące pogłębiania wiedzy (slajdy 26–34)	5 minut	Lista lektur

Jeżeli jest więcej czasu, można rozszerzyć część dotyczącą „Rozumienia dezinformacji” (np. poświęcając więcej czasu na zbadanie źródeł zewnętrznych i omawianie z uczniami poszczególnych przykładów) albo przeznaczając więcej czasu na pracę w grupach.

- **Dezinformacja i związane z nią zagrożenia społeczne (slajdy 6–10)**

UWAGA! Przykłady te przedstawione są w postaci materiałów gotowych do wykorzystania. Można znaleźć inne analizy przykładów lepiej dostosowane do konkretnej grupy uczniów albo poprosić samych uczniów o wskazanie innych analiz przykładów – w formie zadania grupowego. Należy się starać, aby prezentacja przykładów była jak najbardziej interaktywna.

- **Fałszywe badania naukowe i ruch antyszczepionkowy** (społeczeństwo wymaga, aby ludzie pracujący w instytucjach akademickich przestrzegali wysokich standardów akademickich, stąd ważne jest zrozumienie dlaczego takie standardy są konieczne)

- **Mit o związku sieci 5G z koronawirusem** (niedawny przykład tego, jak osoby o złych zamiarach mogą czerpać korzyści z sytuacji kryzysowej, co może z kolei prowadzić do realnej szkody). Zgodnie z licznymi teoriami spiskowymi udostępnianymi zarówno w internecie, jak i poza nim, to sieci telefonii komórkowej 5G spowodowały pandemię koronawirusa. Jest to nieprawda. Sieć 5G opiera się na częstotliwości radiowej, a ta nie tworzy wirusów.
 - **Pandemia COVID-19** spowodowała falę informacji wprowadzających w błąd, dezinformacji i teorii spiskowych, które z kolei stworzyły „infodemię” wykorzystującą panikę wśród ludzi i ich rozpaczliwe poszukiwanie odpowiedzi na pytania dotyczące zapobiegania chorobie, leczenia itp. Czasami te fałszywe informacje są rozpowszechniane niecelowo, lecz w wielu innych przypadkach szerzą je osoby, które starają się generować większą liczbę kliknięć przez publikowanie „clickbaitu” (starannie zredagowanych nagłówków i historii przyciągających uwagę).
 - **Manipulacja emocjonalna** wykorzystuje aktorów do odegrania roli wyolbrzymionej „ofiary” danej sytuacji, aby wywołać silne emocje zastępujące obiektywną opinię, jaką można sobie wyrobić czerpiąc informacje z rzetelnych źródeł.
- **Dwa modele działania dezinformacji (slajdy 11–15)**
 - **Motywowanie ludzi do wspierania idei/celu** – fałszywe badania naukowe wywołały strach przed szczepieniami, co powoduje wzrost liczby przypadków odry. Należy wspomnieć, że motywem mogą być również korzyści polityczne, np. kampania oszczerstw przed wyborami albo ingerencja obcego rządu w wybory w innym kraju w celu realizacji własnych interesów geopolitycznych.
 - **Wyolbrzymianie różnic w celu podważenia spójności/solidarności grupy** – społeczność, która jest już silna i zintegrowana, stanowi trudny cel dla przekazu dezinformacji; dezinformację wykorzystuje się do dzielenia ludzi i wyolbrzymiania różnic wewnętrznych oraz istniejących konfliktów bądź kontrowersji.
- **Jak działa dezinformacja (slajdy 16–19)**
 - Rola mediów społecznościowych
 - Technologia ułatwia manipulowanie informacjami i tworzenie nowych form treści, w które bardzo łatwo jest uwierzyć
- **Jak reagować na dezinformację (slajdy 20–24)**

Krytyczne myślenie wymaga od każdego:

 - Sprawdź **treść** – czy fakty i dane liczbowe są prawidłowe? Czy artykuł jest tendencyjny? Czy są to obiektywne wiadomości, czy opinia?
 - Sprawdź **podmiot publikujący** – czy jest Ci znany? Czy adres URL wygląda dziwnie? Sprawdź stronę „O nas...” – kto za nim stoi? Kto go finansuje? Co mówią inne wiarygodne media?

- Sprawdź **autora** – czy ta osoba istnieje? Jeżeli nie da się wyraźnie określić, kim jest autor, prawdopodobnie pozostałe informacje są również fałszywe. Praca szanowanego dziennikarza jest zawsze udokumentowana.
- Sprawdź **źródła** – czy autor powołuje się na źródła, aby uzasadnić swoje twierdzenia? Czy źródła te są wiarygodne (np. szanowane media o ugruntowanej pozycji, znani eksperci w danej dziedzinie)? Czy cytowani eksperci są rzeczywiście specjalistami? Jeżeli w historii wykorzystywane są mało precyzyjne źródła lub brak jest źródeł („niektórzy mówią”), twierdzenia zawarte w artykule mogą być fałszywe.
- Sprawdź **zdjęcia** – obrazy to silny i łatwy do zmanipulowania przekaz. Wsteczne wyszukiwanie za pomocą obrazu może pokazać, czy obraz był poprzednio wykorzystywany w innym kontekście.
- **Pomyśl zanim udostępnisz!** Historia może zniekształcać rzeczywistość i wykorzystywać na przykład wydarzenia z przeszłości w innym kontekście, może również być satyrą. Nagłówek może być zaprojektowany celowo w sposób wywołujący silne emocje.
- **Zastanów się nad własnymi uprzedzeniami** – czasami historia jest zbyt dobra albo zbyt zabawna, aby była prawdziwa. Weź głęboki oddech, porównaj z wiarygodnymi źródłami i zachowaj spokój. Jeżeli przeczytasz coś, co wywoła u Ciebie gniew, strach albo smutek, spróbuj dać sobie chwilę na opanowanie emocji, zanim udostępnisz tę treść.

• **Praca w grupach i dyskusja nad typowymi przykładami fałszywych informacji (slajd 25):**

Podziel klasę na grupy liczące najwyżej 5–6 uczniów. Przydziel każdej grupie analizę przykładu. Daj uczniom około 15 minut na przeczytanie analizy przykładu i pytań; przeznacz kolejne 20–25 minut na prezentację każdej grupy i dyskusję w klasie.

- Nowa, niebezpieczna teoria spiskowa, która doprowadziła do powstania ruchu podobnego do kultu szerzącego się obecnie w szybkim tempie w Europie
- Fragment książki Machiavellego na temat zasady „dziel i rządź”
- Nieetyczna i wprowadzająca w błąd reklama „niesłuchanie skutecznego” leku X
- Przemówienie Urbana II na synodzie w Clermont (1095) dotyczące wypraw krzyżowych
- Baśń ludowa o młodym pasterzu i wilku

UWAGA! Jak już wspomniano, powyższe przykłady są raczej klasycznymi historiami i przedstawione są jako materiały gotowe do wykorzystania. Można znaleźć inne analizy przykładów lepiej dostosowane do konkretnej grupy uczniów albo poprosić samych uczniów o wskazanie innych przykładów – w formie zadania grupowego. Zjawiska takie, jak teorie spiskowe (światem rządzi George Soros/Bill Gates, rządy rozsiewają COVID-19, kosmici w bazie wojskowej Area 51 itp.), fałszywe informacje zdrowotne, fałszywe fakty o mniejszościach itd.

Źródła inspiracji:

- Poynter – baza danych na temat COVID-19 <https://www.poynter.org/ifcn-covid-19-misinformation/>
- Przypadki EUvsDisinfo: <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/>

- *Tematy przewodnie – „Popularność w sieci nie oznacza, że dana treść jest prawdą”: Strona internetowa, które sprawdza informacje przedstawione w popularnych historiach: <https://leadstories.com/>*
- **Podsumowanie, wskazówki dotyczące poszerzania wiedzy i źródła krajowe (slajdy 26–34)**

Dostępna zawartość podręcznika

- **Prezentacja wstępna** (w formacie PPT)
 - a. Nagrania wideo na YouTube są w języku angielskim/rosyjskim, ale dostępne są tłumaczone napisy
 - b. Wyjaśnienia i opisy dostępne są w sekcji *Notatki* pod każdym slajdem
- **Pięć przykładów do analizy w grupach** wraz z zadaniami (*można je dostosować lub wykorzystać inne przykłady*)
- **Wskazówki** (interaktywne gry, przewodniki i źródła) umożliwiające znalezienie dodatkowych informacji

Inne alternatywne historie do rozważenia:

- **Budowanie wrogości wobec wojsk NATO za pomocą fałszywych historii**
<https://vilniusinstitute.lt/en/lisas-case-repeated-german-soldiers-accused-of-rape/>
 Historie z ładunkiem emocjonalnym zazwyczaj wyrządzają szkodę szybciej, niż można je opanować. W takie fałszywe historie zazwyczaj całkiem łatwo uwierzyć.
- **Próby oskarżenia Stanów Zjednoczonych przez rosyjską telewizję o spowodowanie pandemii koronawirusa**
<https://www.themoscowtimes.com/2020/02/06/russian-tv-runs-conspiracy-theory-blaming-trump-for-coronavirus-a69189>
<https://www.youtube.com/watch?v=JQRmacSHXoo>
 W programie rosyjskiej telewizji państwowej propagowano teorię spiskową oskarżającą o wywołanie pandemii COVID-19 amerykański rząd i firmy, które chciały się na niej wzbogacić.

PRZYPADEK NR 1

ROSNĄCY WPŁYW „Q”

Wprowadzenie

Co mają ze sobą wspólnego: były prezydent USA Barack Obama, była sekretarz stanu USA i kandydatka na prezydenta Hillary Clinton, francuski prezydent Emmanuel Macron, piosenkarka Lady Gaga, pizzeria Comet Ping Pong w Waszyngtonie, założyciel firmy Microsoft Bill Gates i aktor Tom Hanks? Według zwolenników teorii spiskowej QAnon wszystkie te osoby należą do siatki czcicieli szatana zajmującej się handlem dziećmi, obejmującej celebrytów, a także elity polityczne i biznesowe. Były prezydent Stanów Zjednoczonych Donald Trump został rzekomo zwerbowany przez generałów, aby ujawnić tę siatkę, zwaną również „głębokim państwem”, i położyć kres sprawowaniu przez nią kontroli nad rządem i mediami. Teorię tę propaguje w internecie anonimowa postać, używająca kryptonimu „Q”, która twierdzi, że jest urzędnikiem wysokiego szczebla w rządzie Stanów Zjednoczonych, posiadającym najwyższy poziom poświadczenia bezpieczeństwa, co umożliwia jej dostęp do informacji niejawnych.

QAnon pojawiła się po raz pierwszy na peryferyjnych forach internetowych, takich jak 4chan i 8chan, pierwsze posty opublikowano już w 2017 r. Od tej pory osiągnęła znaczącą pozycję wśród użytkowników Facebooka, Twittera, YouTube i innych platform głównego nurtu. Podstawową cechą QAnon, która umożliwiła jej szybkie rozpowszechnianie, jest jej partycypacyjny charakter: „Q” regularnie publikuje na forach internetowych wskazówki (znane również jako „zrzuty”) zachęcające zwolenników do przeprowadzania własnych badań, aby odkryć tajemnicę i dojść do prawdy stojącej za poszczególnymi teoriami. QAnon trafiła na europejskie witryny internetowe, strony, grupy oraz konta i od drugiej połowy 2019 r. wtopiła się w ruchy lokalne dostosowując się do lokalnych narracji i kontekstów, zwłaszcza w Niemczech, Francji, Włoszech i Wielkiej Brytanii. Również istniejące grupy, takie jak ruch żółtych kamizelek (fr. *Gilets Jaunes*) we Francji, czy skrajnie prawicowe ruchy w Niemczech, przyjęły narracje QAnon [w niektórych przypadkach](#). Potężne „głębokie państwo”, które znajduje się w centrum narracji Q, rzekomo nie zna granic, a politycy i elity, jak np. Emmanuel Macron, są również opisywani przez lokalnych zwolenników QAnon jako „[pionki głębokiego państwa](#)”. Pojawiają się też oskarżenia, że rząd niemiecki kieruje [tajną siatką pedofilską](#).

Jak można się było spodziewać, pandemia COVID-19 pogorszyła sytuację. Ludzie zostają w domu i spędzają dużo więcej czasu w internecie, przy czym często są niezadowoleni z ograniczeń i środków podejmowanych przez rząd w celu zwalczania pandemii (noszenie masek, ograniczenie kontaktów personalnych, przemieszczania się i podróży). W tym kontekście narracje QAnon sięgały od teorii, że koronawirus jest bronią biologiczną uwolnioną przez „głębokie państwo”, po teorię, że Bill Gates rzekomo zaplanował pandemię, aby wprowadzić masowe szczepienia i kontrolować światową populację.

Opcjonalnie:

Obejrzyj [ten materiał wideo](#) i przeprowadź własne szybkie internetowe badanie na temat QAnon.

Pytania do dyskusji:

- Czy możecie wskazać wspólny wątek, na którym opierają się narracje QAnon rozpowszechniane w USA i Europie?
- Co sprawia, że teoria QAnon „przyciąga” zwolenników? Co sprawia, że różni się ona od innych teorii spiskowych?
- Czy możecie wskazać inne momenty w historii, krytyczne wydarzenia, które wywołały podobne fale teorii spiskowych i dezinformacji na całym kontynencie? Co łączy je wszystkie?
- Na podstawie wcześniejszych dyskusji o celach podmiotów szerzących dezinformację, w jaki sposób Waszym zdaniem obce mocarstwa mogą wykorzystywać narracje QAnon, aby zaatakować Europę i osłabić jej wizerunek?

PRZYPADEK NR 2

DIVIDE ET IMPERA (DZIEL I RZĄDŹ)

Historia

[..] Kapitan powinien, poza wszystkimi innymi działaniami, czynić na wszelkie sposoby starania aby **podzielić siły wroga**, albo wzbudzając w nim podejrzenia wobec mężów, którym ufał, albo dając mu powód do podziału swoich sił, osłabiając go w ten sposób.

Pierwszą metodę przeprowadza się mając baczenie na dobra osób, które są blisko niego podczas wojny, aby ocalić za darmo ich dobra, ich dzieci oraz zapewnić spełnienie innych koniecznych potrzeb. Tak jak Hannibal, po spaleniu wszystkich pól wokół Rzymu, sprawił, że ocalały tylko pola należące do Fabiusa Maximusa. Tak jak Koriolan, gdy przyszedł z armią do Rzymu, ocalił dobra patrycjuszy, a spalił i zniszczył dobra plebsu. [..]

Jeżeli chodzi zaś o podzielenie sił nieprzyjaciela, nie ma pewniejszego sposobu, niż sprawienie, aby część własnych sił zaatakowała pewien kraj i aby wtedy ten kraj, zmuszony do obrony, porzucił wojnę. [..] Didius, który miał niewielkie siły w porównaniu z siłami wroga, oczekiwał na przybycie legionu z Rzymu; legion ten nieprzyjaciół chciał zatrzymać w drodze.

Aby temu zapobiec Tytus ogłosił w swojej armii, że pragnie następnego dnia przystąpić do bitwy z nieprzyjacielem. Następnie podjął kroki, aby niektórym z jego więźniów stworzono okazję do ucieczki. Więźniowie ci przekazali rozkaz konsula o bitwie następnego dnia, co sprawiło, że nieprzyjaciół, obawiając się osłabienia swoich sił, zaniechał zamiaru zatrzymania legionu. W ten sposób Tytus pozostał bezpieczny. Metoda ta nie posłużyła do podzielenia sił wroga, a raczej do podwojenia własnych sił.

Niektórzy w celu podzielenia sił nieprzyjaciela pozwalali mu na wkroczenie do kraju i zajęcie wielu miast, siły jego zmniejszały się jednak w miarę pokonywania drogi, gdyż musiał on zostawiać w tych miastach strażę. W ten sposób, osłabiwszy wroga, zaatakowali go i zwyciężyli.

Niektórzy, gdy chcieli zdobyć jedną prowincję, udawali atak na drugą; uczynili to w sposób tak przekonujący, że gdy tylko ruszyli na tę pierwszą prowincję, gdzie nikt nie obawiał się ich wkroczenia, zdobyli ją zanim nieprzyjaciół zdążył przybyć z odsieczą. Wróg nie jest pewien, czy atakujący wróci na miejsce pierwotnie zagrożone, zmuszony jest zatem nie porzucać go w celu udzielania pomocy w innym miejscu, co często prowadzi do braku obrony obu placówek. [..]

Źródło: Wikisource, Book 6 of The Art of War (1675), Niccolò Machiavelli, w tłumaczeniu Henry Neville (tekst dostosowany)

Pytania do dyskusji:

1. W jaki sposób fałszywe informacje mogą być pomocne w czasie wojny? W jaki sposób niepewność przeciwnika może stać się atutem?
2. Czy kłamanie w czasie wojny jest etyczne? Czy kłamanie w czasie pokoju jest etyczne?
3. Dlaczego bardziej prawdopodobne jest pokonanie podzielonych sił?
4. W jaki sposób Brexit sprawia, że Unia Europejska staje się słabszą organizacją?
5. Czy potrafisz wymienić co najmniej trzy kwestie rozumiane zupełnie inaczej przez państwa Unii, które są jej członkami od dawna, a inaczej przez państwa, które dołączyły do niej stosunkowo niedawno? Czy te różnice sprawiają, że UE staje się organizacją słabszą, czy silniejszą?

Cytat

Migranci i uchodźcy nie są pionkami na szachownicy ludzkości. Są to dzieci, kobiety i mężczyźni, którzy opuszczają bądź są zmuszeni do opuszczenia swoich domów z różnych powodów, którzy mają takie samo słusne pragnienie, by umieć więcej, by mieć więcej, ale przede wszystkim, by więcej być.

Źródło: Papież Franciszek, orędzie z okazji 100. Światowego Dnia Migranta i Uchodźcy.

Zadanie

Niektórzy uchodźcy uciekają ze swojej ojczyzny do Unii z powodów innych niż obawy polityczne czy obawy o bezpieczeństwo. Są to migranci ekonomiczni, mają więc zupełnie inny status prawny, i Unia dostrzega różnicę między tymi sytuacjami.

Czasami nie dysponujemy niestety „doskonałym rozwiązaniem” pozwalającym na rozróżnienie tych grup. Co więcej, dezinformacja może być wykorzystywana do przedstawiania tego rodzaju decyzji jako niewłaściwe i niehumanitarne.

Wyobraź sobie dwie różne sytuacje:

- a) syryjskiemu uchodźcy wojennemu **nie zezwolono** na przyjazd do Twojego kraju i odesłano go do Syrii;
- b) pakistański migrant ekonomiczny **został przyjęty** przez państwo UE, zapewnia się mu mieszkanie i zasiłki przez okres dwóch lat.

Wytłumacz, w jaki sposób te sytuacje spowodowałyby wzrost napięcia wśród mieszkańców UE. Którym zagranicznym przeciwnikom UE mogłaby przynieść korzyść tego rodzaju niestabilność?

PRZYPADEK NR 3

OSZUSTWA MEDYCZNE MOGĄ POWAŻNIE ZAGRAŻAĆ TWOJEMU ZDROWIU

Historia

[..] Istnieje obecnie multum nowych produktów przeznaczonych dla starszych konsumentów, które mają poprawiać pamięć. Producenci niektórych z nich twierdzą nawet, że opóźniają one lub cofają demencję czy chorobę Alzheimera – na które nauka głównego nurtu nie znalazła jeszcze lekarstwa. Twierdzenia te zaczynają zwracać na siebie uwagę organów regulacyjnych i ustawodawców.

„Jest w piekle specjalne miejsce dla każdego, kto sprzedaje suplementy diety opatrzone fałszywą obietnicą, że leczą chorobę Alzheimera bądź demencję – a widzimy, że producenci właśnie to robią,” powiedziała w oświadczeniu senator Claire McCaskill (Partia Demokratyczna), najwyższą rangą członkini komisji specjalnej Senatu USA ds. starzenia się. W 2015 r., kiedy Senator McCaskill dowiedziała się, że suplement o nazwie Brain Armor reklamowany jest jako „ochrona” przed chorobą Alzheimera, demencją i udarem, wysłała listy do 15 detalistów zwracając się o informacje na temat stosowanych przez nich polityk i procedur w zakresie sprzedaży suplementów.

W listopadzie 2015 r. Departament Sprawiedliwości ogłosił przeprowadzenie ogólnokrajowej kontroli ponad 100 producentów i sprzedawców suplementów. Spółki oskarżono o bezpodstawne twierdzenia na wiele tematów – od leczenia choroby Alzheimera po leczenie osób uzależnionych od środków przeciwbólowych.

W 2016 r. Federalna Komisja Handlu (FTC) rozstrzygnęła zarzuty podniesione przeciwko kalifornijskiej spółce, która twierdziła, że jeden z produkowanych przez nią suplementów łagodzi objawy związane z menopauzą, w tym uderzenia gorąca i przybieranie na wadze. Agencja rozstrzygnęła również zarzuty przeciwko dwóm firmom sprzedającym suplementy, które twierdziły, że ich produkty zapobiegają siwieniu lub przywracają włosom ich naturalny kolor.

W 2020 r. prokuratorzy federalni z powodzeniem postawili w stan oskarżenia właścicieli produkującej suplementy spółki z Dallas, która sprzedawała środek odchudzający o nazwie OxyElite Pro. Produkt ten przyczyniał się do występowania przypadków zapalenia wątroby i chorób wątroby. Jedną z ofiar była Sonnette Marras, 48 lat, mieszkanka Hawajów, matka siedmiorga dzieci, która zmarła w 2013 r. po przyjmowaniu tego suplementu.

Źródło: AARP Bulletin, czerwiec 2016. AARP (American Association of Retired Persons) (Amerykański Związek Emerytów) jest bezstronną organizacją non-profit, która działa na rzecz zapewnienia ludziom możliwości wyboru sposobu życia w miarę starzenia się.

Pytania do dyskusji:

1. Dlaczego ludzie skłonni są wierzyć w wątpliwe obietnice składane przez nieetycznych producentów?
2. Jaka jest różnica między naukowymi danymi medycznymi a świadectwami indywidualnych osób, które są zazwyczaj wykorzystywane do sprzedaży preparatów będących oszustwami medycznymi?
3. Dlaczego fałszywe leki zazwyczaj usiłuje się sprzedać mniej wykształconym lub starszym konsumentom? Jak możemy pomóc takim osobom, aby nie dały się nabrać na oszukańcze techniki sprzedaży tych leków?
4. Kto ma interes finansowy w rozpowszechnianiu tego rodzaju fałszywych informacji? W jaki sposób zarabia na oszukanych konsumentach?

5. Jak można przeciwdziałać tym oszustwom (poza wystąpieniem na drogę sądową), aby stały się one nieskuteczne?

Cytat

Tonący brzytwy się chwyta.

Źródło: przysłowie.

Zadanie

Przygotuj listę produktów farmaceutycznych w podziale na dwie kategorie: suplementy diety sprzedawane bez recepty i produkty lecznicze wydawane na receptę.

Wyjaśnij główne różnice między tymi produktami, uwzględniając następujące aspekty:

- produkt uzyskany w wyniku starannego procesu rozwoju leku
- nadzór urzędowy nad procesem produkcji
- wymagania dotyczące punktów sprzedaży
- wsparcie posprzedażowe i inne etapy.

Opisz, w jaki sposób UE (i organy w państwach członkowskich) chronią konsumentów przed manipulacją dotyczącą świadczeń zdrowotnych/produktów leczniczych.

PRZYPADEK NR 4

MOWA PAPIEŻA URBANA I KRUCJATY

Mowa papieża Urbana II na synodzie w Clermont, 1095 r.

W roku 1094 lub 1095 cesarz bizantyjski Aleksy skierował do papieża Urbana II postanie z prośbą o pomoc z Zachodu w wojnie przeciwko Turkom, którzy odebrali mu prawie całą Azję Mniejszą. Na synodzie w Clermont Urban przemówił do wielkiego tłumu i nakłaniał wszystkich do ruszenia na pomoc Grekom, aby uwolnić Palestynę od władzy Mahometan.

[..] Chociaż, synowie Boży, obiecaliście bardziej stanowczo niż kiedykolwiek zachowywać pokój między sobą i przestrzegać praw Kościoła, pozostaje Wam jednak do wykonania ważne zadanie. Dopiero co ożywieni karą Bożą, musicie zastosować siłę waszej prawości w innej sprawie, która dotyczy zarówno was, jak i Boga.

Wszak jest koniecznością, abyście niezwłocznie podążyli z pomocą waszym braciom zamieszkującym na Wschodzie i potrzebującym waszej, niejednokrotnie obiecywanej im pomocy. Jak bowiem wielu z was już słyszało, napadli ich Turcy i Arabowie i podbili terytorium Romanii [imperium bizantyjskie] na zachodzie aż do wybrzeża Morza Śródziemnego i Hellespontu, zwanego Ramieniem świętego Jerzego. Zajmując coraz dalsze ziemie tychże chrześcijan, oni uzyskali nad nimi przewagę niejednokrotnie rozbijając ich w walce. Wielu zabili lub wzięli do niewoli, kościoły porozbijali, a imperium spustoszyli.

I jeśli Wy spokojnie pobłążać będziecie jeszcze przez pewien czas wszystkim tym gwałtom, oni zwyciężą jeszcze więcej ludzi oddanych Bogu. Dlatego zwracam się z pokorną prośbą, nie ja, lecz Pan, abyście wy, głosiciele Chrystusowi częściej nakłaniali wszystkich, do jakiego by kto nie należał stanu, zarówno pieszych, jak i konnych, tak biednych jak i bogatych, aby oni w porę pomogli wschodnim chrześcijanom i wypędzili z granic chrześcijańskiego świata ludzi tego niecnego rodzaju. Mówię to obecnym, polecam przekazać to nieobecnym. Wszak to nakazuje Chrystus.

[..] Wszystkim idącym tam, w wypadku ich zgonu na lądzie czy na morzu, lub w boju z poganami, od tej chwili odpuszczone będą grzechy. To przyrzeczenie idącym daję ja jako upoważniony od Boga. Co za hańba, gdyby taka godna pogardy i podła rasa, która czci demony, zwyciężyła lud wierzący w Boga wszechmogącego i okryty chwałą dzięki imieniu Chrystusa! Jaką hańbą okryje nas Pan, jeśli wy nie pomożecie tym, którzy są takimi samymi wyznawcami Chrystusa jak i my!

Niech wystąpią przeciw niewiernym do boju, który należy zacząć, do boju, który powinien przynieść w obfitości łupów, ci, którzy od dawna przywykli nadużywać praw prywatnej wojny przeciw swoim współwyznawcom. Niech się obecnie staną rycerzami ci, którzy przedtem byli rozbójnikami. Niech obecnie prowadzą sprawiedliwą walkę z barbarzyńcami ci, którzy poprzednio walczyli przeciw braciom i współrodakom. Niech otrzymają teraz wieczną nagrodę ci, którzy dawniej za małą zapłatę byli najemnikami. Niech podwójny honor uwieńcza wysiłki tych, którzy trudzili się ze szkodą ciała i duszy. Kto tu nieszczęśliwy i biedny, tam będzie bogaty, kto tu przeciwnikiem Boga, tam będzie Jemu przyjacielem. Niech zatem idący (do Ziemi Świętej) nie zwlekają, ale, powierzwszy swoje dobra (w godne ręce) i zebrawszy środki na koszty podróży, z końcem zimy, najbliższą wiosną niech z Bogiem żywo wyruszą w drogę.

Źródło: Teksty źródłowe do nauki historii. Selected documents illustrating the History of Europe in the Middle Age, O. J. Thatcher, E. H. McNeal, Nowy Jork, 1905 (tłumaczenie za „Teksty źródłowe do nauki historii w szkole”, opracował J. Żuławiński, zes. 6, Warszawa 1959).

Pytania do dyskusji:

1. Jakie są „święte” powody wyprawy krzyżowej wymieniane przez papieża Urbana II?
2. Jakie są prawdziwe przyczyny prośby papieża?
3. Dlaczego to przemówienie było w owym czasie takie mocne i wpływowe?
4. Jaka byłaby reakcja „Turków i Arabów” w tamtych czasach, a jaka dziś?
5. Jakie istniały w tamtych czasach (1095 r.) możliwości weryfikacji w obszarze kontrolowanym przez Kościół Katolicki?

Zadanie

Napisz odpowiedź (mowę) przeciwników Aleksego w Azji Mniejszej. Powinna być ona skierowana do wszystkich potencjalnych uczestników krucjat.

PRZYPADEK NR 5

WYKORZYSTANIE ZAUFANIA DO ROZPOWSZECHNIANIA FAŁSZYWYCH INFORMACJI

Historia

Dawno, dawno temu żył sobie młody pastuszek, który pał swoje owce u podnóża góry, w pobliżu ciemnego lasu. Był sam cały dzień, więc obmyślił plan, który miał mu zapewnić nieco towarzystwa i trochę emocji.

Zbiegł pędem w kierunku wsi, wołając „wilk, wilk!”, a kilku mieszkańców wyszło mu naprzeciw; niektórzy zostali z nim nawet całkiem długo. Chłopiec był tak zadowolony, że kilka dni później spróbował tej samej sztuczki, a mieszkańcy wsi znów przyszli mu z pomocą.

Wkrótce po tym wilk rzeczywiście wyszedł z lasu i zaczął niepokoić owce pastuszka, a chłopiec oczywiście zaczął wołać „wilk, wilk”, jeszcze głośniej niż poprzednio. Lecz tym razem mieszkańcy wioski, którzy zostali nabrani już dwa razy, myśleli, że chłopiec oszukuje ich kolejny raz, i nikt się nie ruszył, aby przybyć mu z pomocą. I tak stado chłopca stało się dla wilka pysznym posiłkiem. Chłopiec poskarżył się mędrcom z wioski, który mu powiedział: „Kłamcy nikt nie uwierzy, nawet gdy powie prawdę.”

Pytania do dyskusji:

1. Dlaczego w ogóle udaje się oszukać ludzi? Jakie są główne powody? // Brak alternatywnych informacji, brak źródeł, brak krytycznego myślenia
2. Jak edukacja może pomóc w zwalczaniu kłamstw?
3. Czy kłamstwo to strategia długoterminowa? W jaki sposób najczęściej się kończy?
4. Jakie możliwości ma do wyboru pastuszek po zjedzeniu stada przez wilka? Jak może odbudować zaufanie (o ile jest to w ogóle możliwe)?
5. Czy słyszeliście w szkole historie podobne do wołania „wilk, wilk!”? Na czym polega ich podobieństwo do nieprawdziwych wymówek (np. „byłem chory”, „autobus nie przyjechał itp.”)? Jakie są potencjalne długoterminowe konsekwencje takich działań?

Cytat

Niektórych można oszukać zawsze, wszystkich można oszukać czasami, ale nie da się oszukiwać zawsze wszystkich.

Źródło: Nieznane, koniec XIX wieku

Zadanie

Wymyśl (lub opisz z pamięci) jedną lub kilka sytuacji, w których znany krajowy kanał telewizji (lub kilka kanałów) stosuje tę samą strategię wołania „wilk, wilk!”. Wytlumacz, w jaki sposób wykorzystuje się zaufanie do rozpowszechniania fałszywych informacji. Wykorzystaj cytaty pasujące do opisywanej przez Ciebie sytuacji.